

عوامل موثر بر اعتیاد

مدرس خانم دکتر اقدس پارسا

❖ تعریف اعتیاد

اعتیاد، در لغت به معنای عادت کردن و یا خوی کردن به چیزی است (دهخدا، ۱۳۳۸: ۲۹۴۹). سازمان ملل متحد (۱۹۵۰) اعتیاد را این گونه تعریف کرده است: اعتیاد، مسمومیت حاد یا مزمنی است که برای شخص یا اجتماع زیان بخش می باشد و از طریق استعمال داروی طبیعی یا صنعتی ایجاد می شود.

اعتیاد به مواد مخدر دارای سه ویژگی ذیل است:

- A. احساس نیاز شدید به استعمال دارو و تهیه آن از هر طریق ممکن.
- B. وجود علاقه شدید به افزایش مداوم میزان مصرف دارو.
- C. وجود وابستگی روانی و جسمانی به آثار دارو، به طوری که در اثر عدم دسترسی به آن، علائم وابستگی روانی و جسمانی در فرد معتاد هویدا شود (شهیدی، ۱۳۷۵: ۱۵)

معتاد فردی است که از راه‌های گوناگون نظیر خوردن، کشیدن، تزریق و استنشاق، یک یا چند ماده مخدر را باهم و به‌صورت مداوم مصرف می‌کند و در صورت قطع آن، با مسائل جسمانی، رفتاری و هر دو مواجه می‌شوند (آقا بخشی، ۱۳۷۹: ۹).

❖ تاریخچه اعتیاد به مواد مخدر

از منظر تاریخی، از گذشته‌های دور انسان تمایل به مصرف موادی داشته است که در حالت روانی و هشیاری او تغییر به وجود می‌آورد؛ هرچند باگذشت زمان، نوع داروهایی که بشر به قصد تفریح یا تسکین و تحذیر از آن‌ها استفاده کرده، فرق کرده است؛ اما الکل و تریاک در میان قدیمی‌ترین داروهای روان‌گردان قرار دارند که در بسیاری از فرهنگ‌ها مورد استفاده قرار گرفته‌اند. در نقاشی‌هایی که بر روی سنگ حک شده طرح‌هایی از گل‌بوته‌ی شقاق و خشخاش دیده شده است. قدیمی‌ترین این آثار مربوط به ۴ هزار سال پیش و در نواحی روم و مصر باستان بوده است. بابلیان، سومریان، فینیقی‌ها و آشوریان با خواص مواد مخدر آشنا بودند. از ۲ هزار سال پیش، بیش‌تر مصری‌ها، پارت‌ها، هندوها، چینی‌ها، ژاپنی‌ها، رومیان و یونانیان، خشخاش را به‌عنوان داروی مخدر شناخته و مورد استفاده قرار داده‌اند. در کتاب ادیسه اثر هومر شاعر یونانی چنین آمده است: تریاک غم و اندوه را می‌کاهد و شخصیت و جوانی فرد را تا سر حد رضایتمندی و آرامش پیش می‌برد. بقراط از شیرهی خشخاش به‌عنوان داروی خواب‌آور و مسکن درد سخن گفته است. افلاطون در جهت استفاده‌ی طبی از مواد و به‌منظور کاستن از درد بیماران خود مطالعاتی داشته و خود او خواص شیرهی خشخاش را آزمایش کرده و برای مداوای بیماران مورد استفاده قرار داده

است. کشور هندوستان بعد از مصر باستان قدیمی ترین سرزمینی است که در آن مصرف مواد مخدر رواج داشته است؛ عده ای بر این باورند که زادگاه اصلی افیون، هندوستان است و مردم هند از ادوار کهن با افیون آشنا بوده اند. هندی ها در مورد مصرف تریاک تعصب خاصی داشتند و تریاک را دارویی آسمانی و شفابخش می دانستند و آن را بهترین درمان کلیه ی آلام جسمی و روحی می دانستند (احمدوند، ۱۳۷۴: ۱۴). تا قبل از قرن پانزدهم میلادی، کاشتن خشخاش به منظور استفاده از جنبه های پزشکی آن صورت می گرفته است و یا از گل خشخاش به منظور تزئینات استفاده می شده است.

❖ مبانی نظری

➤ تئوری ناکامی - پرخاشگری

❖ بوم‌شناسی شهری (مکتب شیکاگو) ارنست برجس و همکاران

❖ تئوری بی هنجاری (آنومی) دورکیم

✓ اهداف فرهنگی

✓ ضابطه های رفتار اجتماعی

✓ وسایل نهادی شده

الگوی همنوایی	بزار نهادی شده	اهداف فرهنگی	مقابل انگلیسی
همنوایی یا سازگاری	+	+	Conformity
وآوری یابداع	-	+	Innovation
آداب پرستی	+	-	Ritualism
لژواگرایی	-	-	Retreatism
تمرد یا عصیان	±	±	Rebellion

❖ سنخ شناسی مدل های تطابق و همنوایی افراد (مرتن)

۱. همنوایی یا سازگاری
۲. نو آوری یا ابداع
۳. آداب پرستی
۴. عزلت گزینی یا انزوا گرایی
۵. تمرد یا عصیان

❖ نظریه فشار حذف وقایع با ارزش

بر مبنای نظر رابرت اگنیو تأکید عمده نظریه های فشار اجتماعی ، از جمله نظریه ی مرتن ، توجه به اهمیت روابط اجتماعی منفی است. این روابط اجتماعی منفی احساسات منفی مخصوصاً خشم را به همراه دارند که جنایت و بزهکاری شیوه های معمولی بیان آن هستند. اگنیو معتقد است سه منشأ کلی فشار وجود دارد: یکی از آنها عدم موفقیت در دستیابی به اهداف بار ارزش از نظر اجتماع است (که مربوط به اثر مرتون در این زمینه می شود).

دوم منشأ فشار حذف وقایع با ارزش از نظر اجتماعی است ، مثلاً از دست دادن نزدیکان ، طلاق پدر و مادر ، اخراج از شغل یا اخراج از مدرسه.

منشأ سوم فشار تجربه ی وقایع منفی از نظر ارزش های اجتماعی است ، که این شامل تجربیاتی مانند سوء استفاده جنسی ، قربانی واقع شدن در یک واقعه جنایی ، تنبیه های لفظی یا جسمانی می باشد (ممتاز، ۱۳: ۷۸).

(۸۱).

❖ الگوی نوجوانان بزهکار

کوهن هم یکی از محققین مشهوری است که از نظریه ی مرتن در جامعه آمریکایی استفاده کرده است و در اثر خود تحت عنوان پسران بزهکار (۱۹۵۵) به بررسی مجدد این نظریه می پردازد و تغییراتی در آن ایجاد می کند. در واقع کوهن اصطلاح منزلت [۲] را جانشین موفقیت [۳] در نظریه مرتون می سازد. یعنی طبقاتی پایین در جامعه از نظر دستیابی به منزلت دچار ناکامی هستند. جامعه در عین حال که آنها را به کسب منزلت تشویق می کند، امکان دستیابی را در اختیار آنها قرار نمی دهد، طبقه محروم شیوه های خود را برای دستیابی به منزلت پیدا می کند این امر، از طریق اشتغال به امور خلاف تحقق می یابد (ممتاز: ۱۰۰).

تحلیل کوهن از «ملاک سنجش» [۴] طبقه متوسط، به وضوح تأثیرپذیری او را از مدل مرتون نشان می دهد. کوهن معتقد است که پسران طبقه ی پایین اهداف طبقه متوسط را می پذیرند ولی امکانات رسیدن به این اهداف را از طریق وسایلی که از نظر جامعه مقبولند ندارند و بنابراین، این افراد بر مبنای ملاک سنجش طبقه متوسط قضاوت می شوند طبقه ی متوسط، نهادها و مؤسسات جامعه را اداره می کنند و اینها هر کس را بر طبق ضوابط خود (استانداردهای خود) محک می زنند؛ و پسران طبقه پایین در چنین جامعه ای باید عمل نمایند. کوهن می گوید که زندگی این افراد از طریق رسانه های عمده ای از قبیل مدارس، سینماها و

مطبوعات که به مردم القاء عقیده می کنند جریان می یابد و این رسانه ها در دست طبقه متوسط است که ارزش ها و استانداردهای زندگی این طبقه را در عمل تبلیغ می کنند ولی پسر طبقه پایین در فرایند اجتماعی شدن خود قبلاً دارای چنین تجربی نبوده است ، بنابراین جهت عمل نمودن به اهداف طبقه متوسط مهیا نیست. از این رو به طور مداوم از کسب منزلتی که هنجارهای طبقه متوسط مطلوب می داند احساس محرومیت می کنند ولی والدین وی به او می آموزند تا استانداردهای طبقه متوسط را بپذیرد.

کوهن اظهار می دهد هر قدر هم که فرد با یک منزلت پایین انطباق کامل و موفقیت آمیزی داشته باشد. ولی پویای ی اهداف طبقه متوسط یا به گفته مرتون رؤیای آمریکایی در آرزوهای والدین نسبت به فرزندانشان خود نمایی انتظارات والدین ممکن است چندان عظیم نباشد ، ولی آنها آرزو دارند فرزندانشان از آنها جلوتر بروند.

منظور کوهن از اصطلاح « غیر سودجویانه » این است که افراد بزهکار به دلیل نیاز یا علاقه به اشیاء مورد سرقت دزدی نمی کنند ، بلکه به خاطر سرگرمی [و ملاحظات دیگر] به این کار دست می زنند.

از نگاه کوهن ناهمسازی اهداف و ابزار مورد نظر مرتن به خودی خود کج رفتاری نخواهد انجامید ، جز این که متغیر مداخله گری چون سرخوردگی و ناکامی منزلتی به معادله اضافه شود به بیان دیگر کوهن و مرتن هر دو فرض کرده اند که اعضای طبقه ی پایین بیش از دیگران احتمال دارد که در فعالیت های نابهنجار مشارکت کنند ، چون جامعه نمی تواند به آن ها کمک کند که به آرزوهای خود دست یابند

بنابراین اگر مرتن مدعی بود که شکاف بین اهداف و ابزار موجب کج رفتاری است ، کوهن می گوید شکاف بین اهداف و ابزار به واسطه ی ناکامی منزلتی موجب کج رفتاری می شود.(کوهن ، ۱۹۹۵ به نقل از صدیق ، ۴۱)

❖ نظریه ی پیوند افتراقی ، ادوین ساترلند

ساترلند در نظریه فراوانی معاشرت یا پیوند افتراقی کوشش می کند نشان دهد که جنایت و انحراف از طریق انتقال فرهنگی درگروه های اجتماعی واقع می گردد. لازم به تذکر است که نظریه ی ساترلند تکمیل کننده نظر شاو و مک کی می باشد (ممتاز، ۱۳۸۱: ۸۹).

ساترلند متأثر از آن دو معتقد است که :

✓ رفتار انحرافی مانند سایر رفتار های اجتماعی از طریق همنشینی و پیوستگی با دیگران آموخته می شود؛ فرضیه اصلی ساترلند این است که رفتار انحرافی مثل سایر رفتار ها اجتماعی از طریق همبستگی و پیوستگی با دیگران آموخته می شود.

✓ فرد بزهکار در طول حیات خود از طریق پیوستگی و ارتباط با دیگران ، انگیزه ها و گرایش ها ، ارزش های انحرافی را فرا می گیرد . مردم به نسبت همنشینی و ارتباطی که با قانونشکنان دارند ، کجرو می شوند.

❖ نظریه تئوری ارتباطات ساترلند

ساترلند بزهکاری را ناشی از خطای خانواده ها دانسته است که قادر به یاد دادن ارزش ها و هنجارها نبوده اند. به نظر وی نگرانی ها و نیازهای ارضاء نشده در افراد عادی و بزهکار شبیه به هم است و تنها روش های یاد گرفته شده واکنش به این نگرانی ها و محرکها در آنان متفاوت است. خانواده بعنوان محیط یادگیری اولیه نوجوانان بر بزهکاری مؤثر است.

❖ نظریه های کنترل اجتماعی

هیرشی (اجزای تعلق و وابستگی در جامعه) :

۱. ارتباط با سایر افراد.
۲. پذیرش و مشارکت در نقش ها و فعالیت های اجتماعی که ارزش و نتایجی برای آینده دارد.
۳. اعتقاد به ارزش های اخلاقی، هنجارهای فرهنگی و امثال آن.

هیرشی (چهار عنصر اصلی وابستگی به جامعه):

۱. علاقه
۲. تعهد
۳. مشغولیت
۴. ایمان _ عقیده

❖ نظریه پیوند اجتماعی

تراوس هیرشی، مهمترین صاحب نظر این رویکرد علت همنوایی افراد با هنجارهای اجتماعی را پیوند اجتماعی آن ها دانسته است. وی مدعی است که پیوند میان فرد و جامعه مهمترین علت همنوایی و عامل اصلی کنترل رفتارهای فرد است و ضعف این پیوند یا نبود آن موجب اصلی کج رفتاری است.

❖ نظریه اختلاف خانوادگی و رشد شخصیت

از نظر هارلوک خانواده در موارد زیر به رشد سالم و طبیعی کودک کمک می نماید:

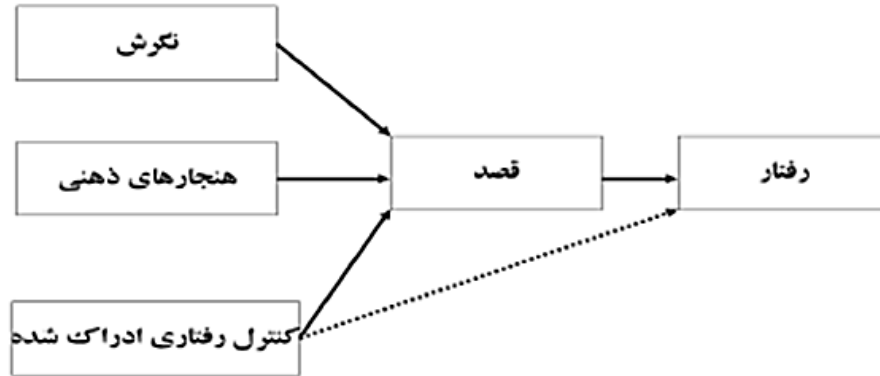
- I. احساس امنیت از اینکه «کودک» عضو یک گروه ثابت و پایدار است.
- II. وجود افرادی که کودکان می توانند در ارضاء نیازهای فیزیکی یا روانی خود به آنها متکی باشند. و.....

❖ نظریه فضای عاطفی خانواده

✓ نظریه‌های شناختی

✓ نظریه رفتار مستدل

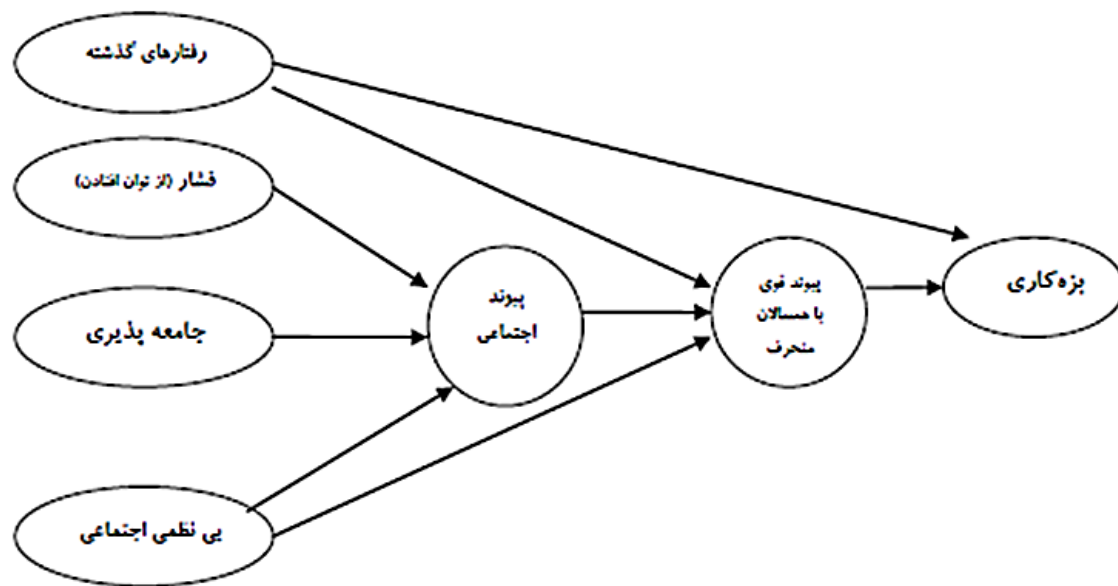
✓ نظریه رفتار طرح ریزی شده

شکل ۱-۲: نظریه‌ی رفتار طرح ریزی شده (آجزن، ۱۹۸۵)

✓ نظریه‌های یادگیری اجتماعی

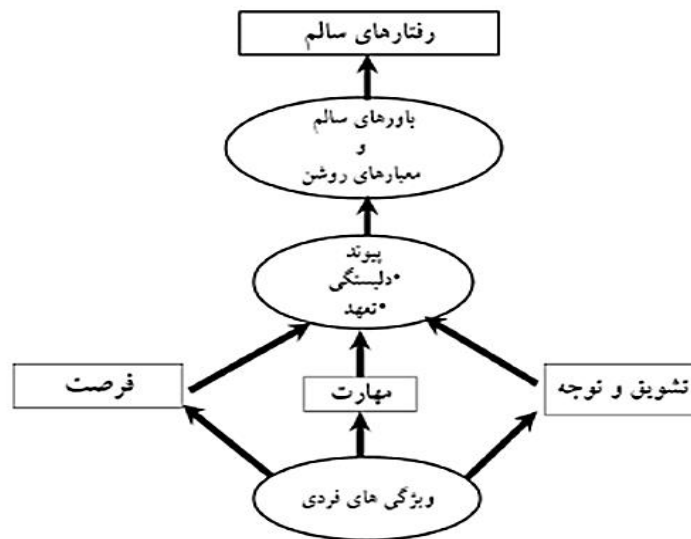
✓ نظریه تعلق اجتماعی

شکل ۲-۲: مدل کنترل اجتماعی

✓ مدل رشد اجتماعی

شکل ۳-۲: مدل رشد اجتماعی (هاو کینز و ویس، ۱۹۸۵)

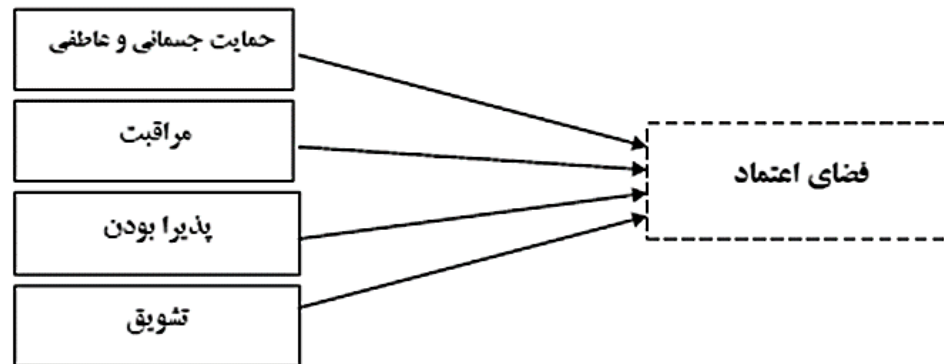
✓ مدل بوم شناسی اجتماعی

✓ نظریه تحقیق خود

✓ مدل یادگیری اجتماعی چند مرحله‌ای

✓ نظریه تعامل خانواده

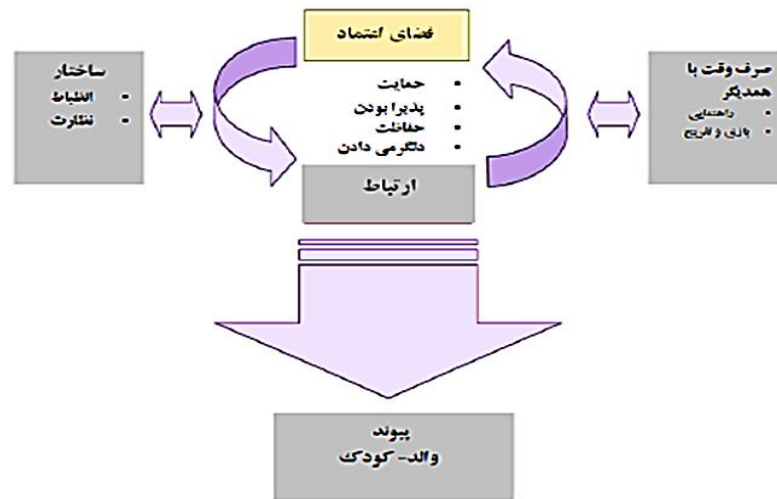

شکل ۴-۲: عوامل موثر در ایجاد فضای اعتماد بین کودکان و والدین

شکل ۵-۲: رابطه‌ی متقابل حمایت جسمانی، پذیرش، مراقبت و تشویق در ایجاد فضای اعتماد

شکل ۶-۲: تأثیر متقابل فضای اعتماد اساسی و ارتباط بر ایجاد پیوند والد-کودک

✓ نظریه رفتار مشکل ساز

✓ نظریه گروه همسالان

✓ نظریه مرحله

✓ مدل استرس اجتماعی

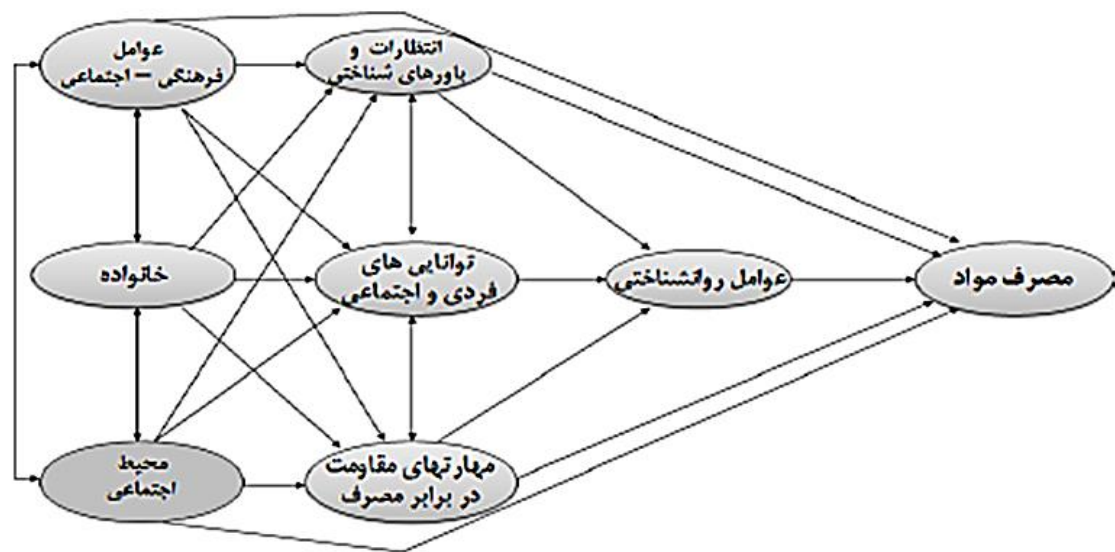

✓ مدل تلفیقی مصرف مواد در نوجوانان

شکل ۹-۲: مدل تلفیقی رفتار مصرف مواد

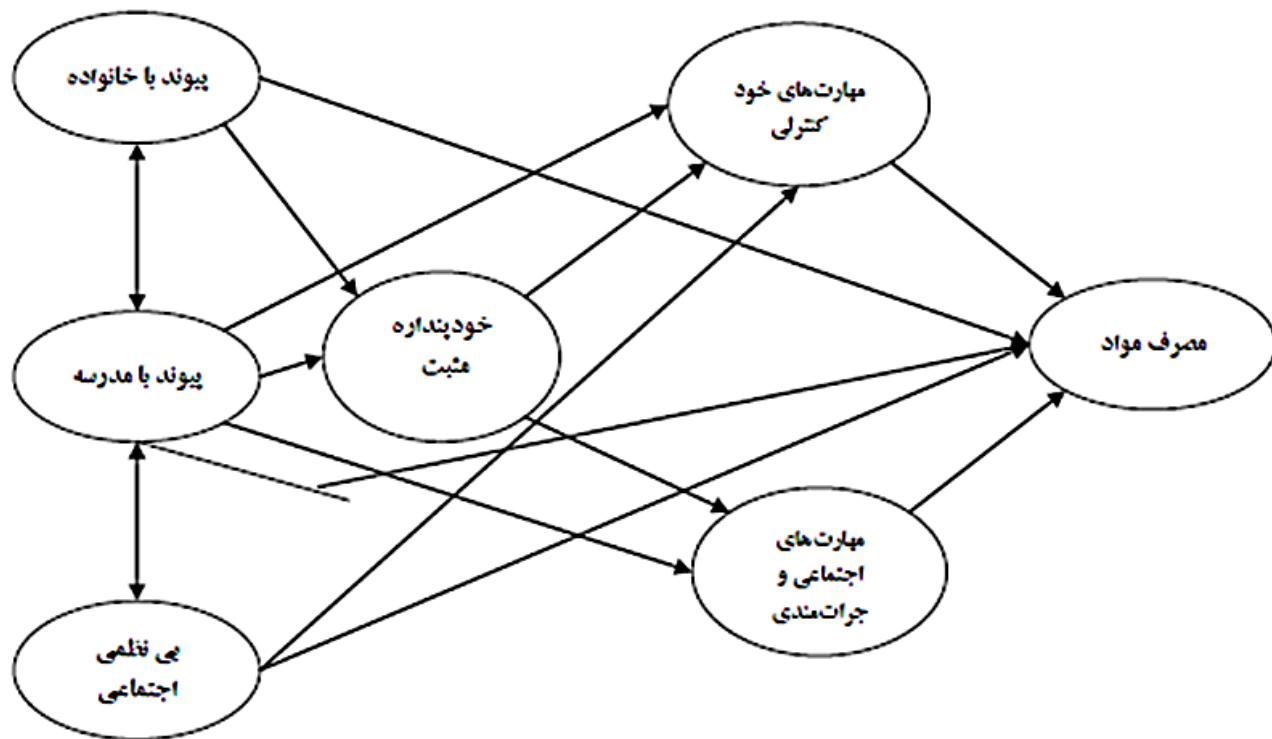

شکل ۱۰-۲: مدل تلفیقی آغاز مصرف مواد در نوجوانان (بوتوین، ۲۰۰۰)

✓ مدل ساختاری مصرف مواد در نوجوانان در معرض خطر

شکل ۱۱-۲: مدل ساختاری مصرف مواد در نوجوانان در معرض خطر (محمدخانی، ۱۳۸۶)

✓ رویکرد مبتنی بر نفوذ اجتماعی

✓ رویکرد آموزش مقاومت

✓ رویکرد تقویت توانمندی

❖ علل مؤثر در گرایش افراد به اعتیاد

الف) علل فردی:

۱. اختلالات روانی
۲. انگیزه های درمانی
۳. دردهای جسمی مزمن
۴. کنجکاوی
۵. ضعف اراده
۶. ژنتیک

۷. صفات شخصیتی

۸. نگرش مثبت به مواد

۹. موقعیت‌های مخاطره‌آمیز فردی

۱۰. تأثیر مواد بر فرد

➤ دوره نوجوانی

• راههای پیشگیری از اعتیاد در زمینه علل فردی

۱. ایجاد ، تقویت و معرفی مراکز مشاوره روانشناختی
۲. تشریح کامل اعتیاد، عوارض مصرف مواد و آثار جسمانی و روانی توسط خانواده
۳. ارتقاء آگاهی خانواده ها در خصوص اهمیت دوران بلوغ و نوجوانی، مشکلات روانی، نیازها و خواسته های فرزندان
۴. توسعه همه جانبه امکانات و مراکز درمانی اعتیاد
۵. تبلیغ و گوشزد کردن این مطلب که حتی یک مرتبه مصرف مواد مخدر هم می تواند منجر به اعتیاد می شود و عدم شرکت افراد در مهمانی هایی که در آنها بطور تفننی مواد مصرف می شود.
۶. ایجاد سرگرمی های مثبت و سازنده جهت عدم استفاده تفننی از مواد
۷. تشویق فرزندان برای عضویت در گروه های هنری ورزشی و علمی جهت شناسایی نقاط مثبت و شکوفایی استعدادها
۸. آموزش همگانی و همه جانبه افراد جامعه به لحاظ شناخت خویشتن انسانی و تقویت عزت نفس
۹. شناسایی و مراقبتهای ویژه از افرادی که به لحاظ روحی و شخصیتی آمادگی بیشتری برای گرایش به اعتیاد دارند

ب) علل خانوادگی:

۱. کمبود محبت در خانواده
۲. افراط در محبت
۳. تبعیض بین فرزندان
۴. محدود کردن فرزندان
۵. اعتیاد یکی از اعضای خانواده
۶. رفاه اقتصادی خانواده
۷. بی‌سواد یا کم‌سواد والدین

۸. طلاق عاطفی والدین

۹. فقر خانواده

۱۰. ستیزه والدین

• راهکارهای پیشگیری از اعتیاد در زمینه علل خانوادگی

۱. بهبود ارتباط والدین و فرزندان و رفع نیازهای عاطفی آنان

۲. جلوگیری از بحث و مجادله و تقویت روحیه گذشت و ایثار در خانواده

۳. توجه و کنترل فرزندان از نظر چگونگی مصرف پول و سعی در رفع نیازهای مالی فرزندان در حد معقول

۴. تحکیم پایه های اعتقادی و آموزش فرزندان و آشنا کردن آنان با عوارض اعتیاد به جای محدود کردن آنان

۶. حمایت از خانواده های بی بضاعت توسط دولت (تقویت مراکزی مانند کمیته امداد، بهزیستی و ....)
۷. نظارت بر وضعیت تحصیلی و شغلی فرزندان و توجه به آنها در مواقع ترک تحصیل، نارضایتی و ...
۸. عدم ارضای بی چون چرای خواسته ها و انتظارات فرزندان جهت کسب مهارت های مورد نیاز حضور در جامعه

ج) علل اجتماعی

۱. تأثیر دوستان
۲. عوامل مربوط به مدرسه
۳. عوامل مربوط به محل سکونت
۴. مصرف مواد به عنوان هنجار اجتماعی
۵. کمبود امکانات فرهنگی، ورزشی، تفریحی
۶. عدم دسترسی به سیستم‌های خدماتی، حمایتی، مشاوره‌ای و درمانی
۷. رسانه‌های جمعی

• راهکارهای پیشگیری از اعتیاد در زمینه عوامل اجتماعی

۱. آموزش و ارتقاء فرهنگ عمومی پیشگیری از اعتیاد مبتنی بر جامعه
۲. ایجاد زمینه اشتغال برای همه اقشار جامعه
۳. توجه به امکانات مورد نیاز مردم ساکن محیط های دور افتاده و ایجاد امکانات رفاهی، تفریحی متناسب با نیازها
۴. مبارزه شدید با قاچاقچیان مواد مخدر و برخورد اصلاحی با معتادین
۵. کنترل شدید مرزهای کشور
۶. جدا سازی معتادان در زندانها از بقیه مجرمان
۷. تشکیل ستادهای هماهنگ با یکدیگر در مورد مبارزه با مواد مخدر که تحت نظارت یک واحد خاص و مشخص نیز می باشد.
۸. نمایش دادن دوستی های ناباب و عواقب حاصله از آن از طریق فیلم رسانه های دیگر
۹. حمایت از دانش آموزان معتاد و تقویت و اصلاح آنان به منظور بازگشت به جامعه

- دسترسی آسان به مواد مخدر
- دسترسی آسان به مواد مخدر
- بیکاری و اعتیاد
- نابرابری‌های اقتصادی و اجتماعی
- نقش محیط جغرافیایی و محل سکونت
- نقش دوستان ناباب

❖ پیامدها و عوارض اعتیاد

○ عوارض جسم

۱. اختلال در کار دستگاه عصبی در صورت تداوم مصرف
۲. ضعف قوای جسمانی و کاهش شدید وزن بدن
۳. عقیم نمودن مردان و نازائی زنان
۴. خطر ابتلا به انواع سرطان و سکته قلبی
۵. آلودگی و آسیب پذیر کردن دندان‌ها
۶. ملتهب ساختن مخاط دهان
۷. نقصان ترشحات غدد بزاقی
۸. تخفیف تمایلات جنسی
۹. تنبلی کبد

۰۱. ابتلا به یرقان و اثرات ناگوار بر دستگاه گوارش

۱۱. ورم کلیه‌ها و اشکال در دفع ادرار توأم با درد

۲۱. التهاب مزمن تارهای صوتی

۳۱. احتمال ابتلا به بیماری‌های برونشیت مزمن

۴۱. آسم، سل و تپش قلب و تنگی نفس

۵۱. خشکی پوست

۶۱. شکنندگی ناخن‌ها

۷۱. ناشناخته ماندن بیماری‌های خطرناک به دلیل کاهش احساس درد

○ عوارض روانی

۱. بر هم خوردن تعادل روانی
۲. عدم توجه به اصول و مقررات جامعه
۳. ضعف اراده
۴. از بین رفتن احساس مسئولیت
۵. ایجاد احساسات خصومت زا
۶. بی‌قراری
۷. عصیانگری
۸. اضطراب دائم و احساس بی‌تفاوتی و تنهایی
۹. اختلال در خواب
۱۰. بروز انواع بیماری‌ها و اختلالات روانی

○ عوارض خانوادگی

۱. نابسامانی خانوادگی
۲. محدود شدن روابط خانوادگی
۳. عدم تربیت صحیح فرزندان
۴. افزایش خشونت در خانواده
۵. افت سطح فرهنگ اجتماعی و اقتصادی خانواده
۶. گسترش طلاق
۷. کاهش آمار ازدواج

○ عوامل اجتماعی

۱. مصرف‌کننده صرف و سر بار جامعه شدن
۲. عدم احساس مسئولیت نسبت به خانواده و جامعه
۳. سطحی و تصنعی شدن روابط اجتماعی و دوری از پیوندهای مستحکم عاطفی
۴. گسترش جرم و جنایت
۵. اشاعه بیماری‌های واگیر و خطرناک مانند ایدز و هپاتیت
۶. محروم شدن نسل آینده از تربیت صحیح
۷. ایجاد مشاغل کاذب

○ عوارض اقتصادی

۱. هزینه بالای استعمال مواد مخدر
۲. هزینه بالای درمان و نگهداری معتادین
۳. کاهش وجدان کار و افت بازده کار
۴. وقوع آتش سوزی های بزرگ
۵. هزینه های مبارزه با ورود مواد مخدر به داخل کشور
۶. هزینه قضات و دادگاه ها در این خصوص

❖ پیشنهادها و راهکارها

۱. مقابله با عرضه مواد مخدر

- تشکیل پلیس ویژه مبارزه با مواد مخدر و آموزش و تجهیز مناسب آن.
- جلب حمایت کشورهای مصرف‌کننده مواد مخدر برای اختصاص اعتبار جهت کنترل مواد مخدر در کشور خود.
- نقد و نظارت مستمر بر عملکرد و مدیریت سازمان‌های ذی‌ربط در امر مبارزه با مواد مخدر و عدم اکتفا به رویکرد محض نیروی انتظامی.

۲. کاهش تقاضای مواد مخدر

- اتخاذ و ترویج رویکرد فرهنگی - اجتماعی در مقابله با پدیده اعتیاد به مواد مخدر و ایجاد تغییرات و اصلاحات ساختاری در ابعاد اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی برای کنترل عوامل کلان اعتیاد در جامعه.
- گسترش و عملیاتی کردن طرح‌های ضربتی اشتغال و کاهش نرخ بیکاری در جامعه.

- تأسیس پژوهشگاه ویژه اعتیاد و کاهش تقاضای مواد مخدر.
- ایجاد مراکز مشاوره و نجات در محلات، ادارات، پارک‌ها، ایستگاه‌های راه‌آهن، پایانه‌ها، مدارس، دانشگاه‌ها و پادگان‌ها به‌طور شبانه روزی با استفاده از کارشناسان مجرب در حوزه‌های علمی.
- فراهم نمودن تمهیدات لازم برای کاهش احساس محرومیت نسبی در جامعه.
- تلاش برای کاهش فاصله میان انتظارات مردم با امکانات جامعه. به عبارت بهتر از یک‌سو می‌توان در تعیین اهداف اجتماعی بازنگری کرد و اهدافی را در نظر گرفت که متناسب با شرایط و امکانات جامعه باشد. بهبود شرایط و امکانات موجود جامعه و نیز تعدیل در مقررات و قواعد و تدوین خط‌مشی‌هایی برای عدالت اجتماعی در دسترسی به امکانات، راه‌حل دیگری است که امکان موفقیت آن بیشتر است. چراکه دولت‌ها امروزه برای حل مسائل و بحران‌های اجتماعی چاره‌ای جز توسعه متعادل و پایدار به‌منظور بسط امکانات و فرصت‌های ارتقاء اجتماعی ندارند.
- توزیع عادلانه امکانات و خدمات موجود در جامعه و استفاده برابر تمامی اعضای جامعه از فرصت‌های مشروع می‌تواند گامی در جهت مقابله با کجروی‌های اجتماعی مثل اعتیاد باشد. تا هنگامی که بخش عظیمی از جامعه از حداقل امکانات اقتصادی زندگی محروم هستند، نمی‌توان انتظار کاهش انحرافات و بزهکاری‌های

اجتماعی را داشت. تأکید بر اهمیت کار و تلاش فردی جهت رسیدن به موقعیت‌های بالای اجتماعی و اقتصادی و مقابله با فرصت‌های نامشروع می‌تواند گامی مؤثر در راستای ایجاد جامعه‌ای پویا و متعادل باشد.

- کنترل مهاجرت از روستا به شهر و جذب افراد حاشیه‌ای و جداشده از متن جامعه.
- فعال نمودن و گسترش سازمان‌های غیردولتی برای مبارزه با اعتیاد.
- از بین بردن ریشه‌های فساد و تبعیض برای ایجاد احساس عدالت در میان مردم.
- ایجاد زمینه مشارکت اجتماعی و سیاسی جوانان و جلب اعتماد آنان به نظام اجتماعی، فرهنگی و سیاسی.
- غنی‌سازی اوقات فراغت جوانان و گسترش امکانات رفاهی، آموزشی و تفریحی برای جوانان.
- تغییر شیوه‌های آموزش ارزش‌ها و اعتقادات دینی و به‌کارگیری شیوه‌های نوین
- آگاه‌سازی معلمان از طریق کارگاه‌های آموزشی برای ایجاد رابطه عاطفی بادانش آموزان و القای قدرت تصمیم‌گیری، ارتقاء عزت‌نفس در بین جوانان به‌ویژه دانش آموزان

- افزایش سطح آگاهی والدین نسبت به خصوصیات، نیازها و خواسته‌های جوان امروز و تعمیق ارتباط عاطفی و عقلانی والدین با فرزندانشان و پرهیز از «زورگویی»، «سرخوردگی فرزندان» و اختلافات زناشویی و مانند آن‌ها
- جایگزینی رویکرد فرهنگی، درمانی و جبرانی به جای رویکرد قهری و انتظامی.
- تجدیدنظر در شیوه‌های رایج بازپروری و تأکید بیشتر بر نقش مددکاران اجتماعی در توانبخشی معتادان.

تشکر از حسن توجه شما

